

Църквата “Въведение Богородично” в Мелник

В: Археология 1989, 2, 47–54

Виолета Нешева

резюме

Църквата “Въведение Богородично” е една от най-известните от над 70-те църкви в Мелник. Тя е функционирала до началото на XX век. До наши дни е достигнала в руини, неотдавна, след разкопките е реставрирана в цялостен архитектурен обем. Намира се в началото на височината Чатала, подцърквата “Св. Антоний”. През 30-те години на XX век проф. Н. Мавродинов я проучва, без да прави разкопки. Според него стенописите, които били сравнително добре запазени по това време, датират от края на XIII век до края на XIV век. Днес те са вече в по-голямата си част унищожени. Археологическите проучвания през 1983 г. предоставят много нови данни, отнасящи се за историята и хронологията на църквата. Архитектурният план, изработен в миналото от Н. Мавродинов, е прецизиран.

Установени са два основни периода на строителство. Първият период се отнася към 20-60-те години на XIII век. Църквата е била еднокорабна, състояща се от наос и преддверие. Пространството на олтара е било добре изявено. Разделено е било от наоса с олтарна преграда. Източната стена е изключително интересна, с апсида, изградена в дебелината ѝ и невидима отвън, с ниши за протезис и диаконикон. Два входа от запад за давали достъп към наоса и преддверието, друг вход от юг позволявал директен достъп към наоса. Покривът бил с дървена конструкция, с греди и керемиди, двускатен. Входът, разположен от юг, има интересна арка, която представлява във вътрешността полукръг, а от външната страна има заострен връх в средата, направен от бигорови квадрати, вписани в рамка от тухлички. В случая става въпрос най-вероятно за влияние от готическата архитектура, проникнало в Мелник чрез династичните бракове на деспот Алексей Слав със западноевропейски принцеси и свитите им, особено на първата, дъщеря на император Анри Фландърски. За такова влияние подсказват и две квадратни в сечение гранитни колонки от олтарната преграда.

Наосът (а може би и преддверието) са били богато зографисани. При разчистването на насипите около долната част на стените разкриха значителни фрагменти от декоративен цокъл и цял регистър от изображения на светци, които са избледнели. Описанието на Н. Мавродинов и запазените снимки от фреската напомнят за Христос Убрус, който фигурира в своя западно-европейски вариант от XIII-XIV век върху декоративна тъкан, украсявала горната част на апсидна арка.

През XVII век и началото на XVIII век църквата е съборена вследствие на пожар. Преддверието не е ремонтирано по време на реконструкцията. Наосът повтря стария си план, а от южната и западната му страни е оформена една галерия във формата на буквата Г. Църквата се вижда много добре на старите снимки на Мелник. Наосът ѝ има трискатен покрив, докато покритието на галерията е по-ниско и едноскатно. Наосът се е осветявал посредством малки тесни прозорчета, разположени високо в стените под корнизата на покрива. От северната

страна е имало двор, заобиколен от каменна стена. В двора е имало и постройка, която се идентифицира с известната къща-метох на Рилския манастир, въпреки че според документите последната не е точно локализирана. В двора е имало също така некропол, който е унищожен по време на строителни работи през 40-те години на XX век.

Откритите стенописи са консервирани и съхранени на място, върху стените на църквата. Този паметник, който е много ценен в историческо и естетическо отношение, днес е един от туристическите обекти на Мелник.